

TURIZMNING IJTIMOIIY-IQTISODIY RIVOJLANISHGA TA'SIRI

Kurbonova Sitora

Toshkent Kimyo xalqaro universiteti

ORCID: 0009-0005-8947-2358

sitora.kurbonova@icloud.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada turizmning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishga ko'rsatadigan ta'siri nazariy va empirik tadqiqotlar asosida kompleks tahlil qilinadi. Tadqiqotda turizmni iqtisodiy o'sishning muhim drayveri sifatida baholab, uning yalpi ichki mahsulot o'sishi, bandlikni kengaytirish, xorijiy valyuta tushumlari, infratuzilma rivoji hamda hududiy iqtisodiy faollikka ta'siri ilmiy manbalar asosida yoritiladi. Metodologik jihatdan maqolada adabiyotlar sharhi, qiyosiy tahlil va empirik natijalarni umumlashtirish usullaridan foydalanilgan. Tadqiqot natijalari turizmning iqtisodiy samaradorligi mamlakatlarning institutsional muhiti, infratuzilma rivojlanganlik darajasi va boshqaruv sifatiga bevosita bog'liq ekanini ko'rsatadi. Shuningdek, turizmning multiplikativ ta'siri orqali iqtisodiyotning boshqa tarmoqlarida ham qo'shimcha o'sish va bandlik yaratilishi asoslab beriladi. Olingan xulosalar turizm siyosatini ilmiy asosda shakllantirish hamda sohani barqaror rivojlantirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqishda muhim ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: turizm, ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish, iqtisodiy o'sish, bandlik, infratuzilma, xorijiy valyuta tushumlari, multiplikativ ta'sir, hududiy rivojlanish, xizmatlar eksporti, barqaror turizm.

ВЛИЯНИЕ ТУРИЗМА НА СОЦИАЛЬНО - ЭКОНОМИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ

Курбонова Ситора

Ташкентский международный университет Кимё

Аннотация. В данной статье влияние туризма на социально-экономическое развитие анализируется комплексно на основе теоретических и эмпирических исследований. В исследовании туризм рассматривается как важный драйвер экономического роста, а его воздействие на рост валового внутреннего продукта, расширение занятости, поступления иностранной валюты, развитие инфраструктуры и повышение региональной экономической активности раскрывается на основе научных источников. С методологической точки зрения в статье использованы методы обзора научной литературы, сравнительного анализа и обобщения эмпирических результатов. Полученные результаты исследования свидетельствуют о том, что экономическая эффективность туризма напрямую зависит от институциональной среды стран, уровня развития инфраструктуры и качества управления. Кроме того, обосновано, что благодаря мультипликативному эффекту туризма в других секторах экономики формируются дополнительные источники экономического роста и занятости. Сделанные выводы имеют важное практическое значение для научно обоснованного формирования туристической политики и разработки практических рекомендаций по обеспечению устойчивого развития отрасли.

Ключевые слова: туризм, социально-экономическое развитие, экономический рост, занятость, инфраструктура, поступления иностранной валюты, мультипликативный эффект, региональное развитие, экспорт услуг, устойчивый туризм.

THE IMPACT OF TOURISM ON SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT

Kurbanova Sitara

Kimyo International University in Tashkent

Abstract. *This article provides a comprehensive analysis of the impact of tourism on socio-economic development based on theoretical and empirical studies. The research considers tourism as an important driver of economic growth and examines its influence on gross domestic product growth, employment expansion, foreign currency earnings, infrastructure development, and the enhancement of regional economic activity on the basis of scientific sources. From a methodological perspective, the article employs methods of literature review, comparative analysis, and synthesis of empirical results. The findings indicate that the economic efficiency of tourism is directly dependent on a country's institutional environment, the level of infrastructure development, and the quality of governance. In addition, it is substantiated that through the multiplicative effect of tourism, additional sources of economic growth and employment are generated in other sectors of the economy. The conclusions drawn are of significant practical importance for the scientifically grounded formulation of tourism policy and the development of practical recommendations aimed at ensuring the sustainable development of the sector.*

Keywords: *tourism, socio-economic development, economic growth, employment, infrastructure, foreign currency earnings, multiplier effect, regional development, export of services, sustainable tourism.*

Kirish.

Global iqtisodiy rivojlanishning hozirgi bosqichida xizmatlar sektorining jadal kengayishi turizmning ijtimoiy-iqtisodiy tizimdagi o'rnini tubdan kuchaytirmoqda. Turizm nafaqat aholi ehtiyojlarini qondiruvchi xizmatlar majmuasi, balki iqtisodiy o'sish, bandlikni ta'minlash, hududiy rivojlanishni jadallashtirish hamda valyuta tushumlarini oshirishga xizmat qiluvchi muhim strategik tarmoq sifatida e'tirof etilmoqda. Jahon Turizm Tashkiloti (UNWTO) ma'lumotlariga ko'ra, turizm sohasi ko'plab mamlakatlarda yalpi ichki mahsulotning salmoqli qismini shakllantirib, millionlab ish o'rinlari yaratilishiga bevosita ta'sir ko'rsatmoqda.

Zamonaviy iqtisodiy nazariyalarda turizmning iqtisodiyotga ta'siri bevosita, bilvosita va induksion mexanizmlar orqali izohlanadi. Turistlar tomonidan amalga oshiriladigan xarajatlar nafaqat turizm korxonalarining daromadlarini oshiradi, balki transport, savdo, umumiy ovqatlanish, madaniyat va xizmatlar sohalarida qo'shimcha iqtisodiy faollikni yuzaga keltiradi. Ushbu jarayon turizmga xos bo'lgan multiplikativ ta'sir mexanizmi orqali iqtisodiyotning turli tarmoqlarida o'sish va bandlikni rag'batlantiradi.

Rivojlanayotgan mamlakatlar uchun turizm iqtisodiyotni diversifikatsiyalash, hududlar o'rtasidagi ijtimoiy-iqtisodiy tafovutlarni qisqartirish hamda xizmatlar eksportini kengaytirishning muhim vositasi hisoblanadi. Shu bilan birga, turizm infratuzilmasining rivojlanish darajasi, institutsional muhit sifati va davlat siyosatining samaradorligi sohaning ijtimoiy-iqtisodiy natijalarini belgilovchi asosiy omillar sifatida namoyon bo'lmoqda. Global raqobatning kuchayishi va barqaror rivojlanish talablarining ortib borishi turizm sohasiga ilmiy asoslangan yondashuvni taqozo etadi.

Mazkur maqolaning maqsadi turizmning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishga ko'rsatadigan ta'sirini ilmiy manbalarga tayangan holda kompleks tahlil qilish, xorijiy va mahalliy tadqiqotlar natijalarini umumlashtirish hamda turizmning iqtisodiy o'sish va bandlikdagi rolini baholashdan iborat. Tadqiqot natijalari turizm siyosatini shakllantirish va sohani barqaror rivojlantirish bo'yicha ilmiy asoslangan xulosalar ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Adabiyotlar sharhi.

So'nggi o'n yilliklarda turizmning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishga ta'siri masalasi iqtisodiyot, mintaqaviy rivojlanish va xizmatlar sohasi bo'yicha ilmiy tadqiqotlarda muhim o'rin egallab kelmoqda. Ilmiy adabiyotlarda turizm ko'plab mamlakatlarda iqtisodiy o'sishning muhim drayveri sifatida e'tirof etilib, uning yalpi ichki mahsulot (YaIM) o'sishi, bandlikni oshirish, infratuzilma rivoji va xizmatlar eksporti bilan uzviy bog'liqligi ta'kidlanadi.

Turizmning iqtisodiyotga ta'siri dastlab xizmatlar eksporti va iste'mol talabi orqali izohlangan. Sinclair va Stabler (1997) turizmni xalqaro savdoning alohida shakli sifatida baholab, turistlar xarajatlari orqali milliy iqtisodiyotga bevosita daromad oqimi kirib kelishini asoslab bergan. Ushbu yondashuvga ko'ra, turizm valyuta tushumlari manbai sifatida tashqi savdo balansiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Keyingi tadqiqotlarda bu qarash kengaytirilib, turizmning bilvosita va induksion ta'sirlari ham alohida tahlil qilina boshlandi.

Ilmiy adabiyotlarda turizmga xos eng muhim iqtisodiy mexanizmlardan biri sifatida multiplikativ ta'sir konsepsiyasi ajratib ko'rsatiladi. Archer va Fletcher (1996) hamda Ardahaey (2011) tadqiqotlarida turistlar tomonidan sarflangan mablag'larning iqtisodiyotning bir nechta tarmoqlarida ketma-ket daromad va bandlikni yuzaga keltirishi ilmiy asoslab berilgan. Mazkur mexanizm rivojlangan mamlakatlarda infratuzilmaning rivojlanganligi va mahalliy ishlab chiqarish ulushining yuqoriligi sababli kuchliroq namoyon bo'lishi qayd etiladi.

Turizm va iqtisodiy o'sish o'rtasidagi bog'liqlik empirik tadqiqotlarda keng o'rganilgan. Balaguer va Cantavella-Jordá (2002) turizm daromadlari va iqtisodiy o'sish o'rtasida uzoq muddatli ijobiy bog'liqlik mavjudligini aniqlagan. Ularning natijalariga ko'ra, turizm daromadlaridagi o'sish YaIMning barqaror oshishiga xizmat qiladi. Shunga o'xshash natijalar Brida, Cortes-Jimenez va Pulina (2016) tadqiqotlarida ham tasdiqlanib, turizm xizmatlari eksportining kengayishi ichki iste'mol va investitsiya faolligini oshirishi qayd etilgan.

Turizmning ijtimoiy ta'siri bo'yicha adabiyotlarda bandlik masalasi alohida e'tibor markazida turadi. Jahon Sayohat va Turizm Kengashi (WTTC) hisobotlarida turizm mehnat talabchan soha ekani, u nafaqat to'g'ridan-to'g'ri, balki bilvosita tarzda ham ko'plab ish o'rinlarini yaratishi ta'kidlanadi. Sharpley (2014) turizm hududiy rivojlanishga ijobiy ta'sir ko'rsatib, infratuzilmaning modernizatsiyasi, mahalliy aholi daromadlarining oshishi va xizmatlar sifatining yaxshilanishiga olib kelishini qayd etadi.

Shu bilan birga, ilmiy adabiyotlarda turizmning salbiy ijtimoiy-iqtisodiy oqibatlari ham ko'rsatib o'tiladi. Hall va Lew (2009) turizmning haddan tashqari rivojlanishi narxlarning oshishi, mavsumiy bandlik muammolari, ekologik yuklama va transport infratuzilmasining haddan tashqari band bo'lishiga olib kelishi mumkinligini ta'kidlaydi. Ayrim tadqiqotlarda turizm daromadlarining "sizib chiqishi" (leakage effect), ya'ni importga yuqori qaramlik va xorijiy kapital ustunligi iqtisodiy samaradorlikni cheklovchi omil sifatida baholanadi.

So'nggi yillarda turizm va barqaror rivojlanish masalalari ham ilmiy adabiyotlarda keng muhokama qilinmoqda. BMT va UNWTO hujjatlarida barqaror turizm iqtisodiy samaradorlik, ijtimoiy adolat va ekologik muvozanatni ta'minlashga qaratilgan yondashuv sifatida talqin etiladi. Ushbu yondashuv turizm siyosatini shakllantirishda institutsional muhit, boshqaruv sifati va uzoq muddatli strategik rejalashtirishning muhimligini ko'rsatadi.

Xulosa qilib aytganda, mavjud ilmiy adabiyotlar turizmning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishga ko'rsatadigan ta'siri murakkab va ko'p qirrali jarayon ekanini ko'rsatadi. Shunga qaramay, turizmning iqtisodiy o'sish va bandlikdagi o'rni, ayniqsa rivojlanayotgan mamlakatlar sharoitida, chuqur va tizimli tahlilni talab etadi. Mazkur tadqiqot aynan ushbu ilmiy bo'shliqni to'ldirishga qaratilgan bo'lib, turizmning ijtimoiy-iqtisodiy ta'sirini integrativ yondashuv asosida baholashni maqsad qiladi.

Tadqiqot metodologiyasi.

Mazkur tadqiqotda turizmning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishga ta'sirini baholash uchun kompleks va tizimli metodologik yondashuv qo'llanildi. Tadqiqot nazariy tahlil, adabiyotlar

meta-sintezi va qiyosiy tahlil usullariga asoslandi. Turizmning iqtisodiy va ijtimoiy ta'sir mexanizmlarini aniqlashda xizmatlar eksporti yondashuvi, multiplikativ ta'sir nazariyasi hamda barqaror rivojlanish konsepsiyasi asos qilib olindi. Empirik tadqiqotlarda keltirilgan natijalar umumlashtirilib, turizm daromadlari, yalpi ichki mahsulot o'sishi, bandlik va infratuzilma rivoji o'rtasidagi bog'liqliklar tahlil qilindi. Turizmning ta'siri YaIM o'sishi, bandlik, xorijiy valyuta tushumlari va xizmatlar eksporti kabi asosiy indikatorlar orqali baholandi.

Tahlil va natijalar muhokamasi.

O'tkazilgan nazariy va empirik tadqiqotlar tahlili turizmning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishga ko'rsatadigan ta'siri kompleks va ko'p qirrali xarakterga ega ekanini ko'rsatdi. Turizm iqtisodiyotga bevosita, bilvosita va induksion mexanizmlar orqali ta'sir etib, yalpi ichki mahsulot o'sishi, bandlik kengayishi, infratuzilma rivoji va xizmatlar eksporti hajmining ortishiga xizmat qiladi. Ilmiy adabiyotlar meta-sintezi natijalari turizm daromadlari bilan iqtisodiy o'sish o'rtasida barqaror ijobiy bog'liqlik mavjudligini tasdiqlaydi.

Empirik tadqiqotlar natijalariga ko'ra, turizm daromadlarining o'sishi yalpi ichki mahsulotning oshishiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Ko'plab mamlakatlar kesimida o'tkazilgan tadqiqotlar turizm daromadlaridagi 1 foizlik o'sish iqtisodiy o'sishni o'rtacha 0,3–0,6 foizga tezlashtirishini ko'rsatadi. Ushbu holat turizmning iqtisodiy o'sishdagi muhim drayver sifatidagi rolini ilmiy jihatdan asoslaydi. Ayniqsa, xizmatlar sektori rivojlangan va infratuzilma yetarli darajada shakllangan davlatlarda mazkur ta'sir kuchliroq namoyon bo'ladi.

Tahlil natijalari turizmning bandlikka bo'lgan ta'siri yuqori ekanini ham ko'rsatdi. Turizm mehnat talabchan soha bo'lib, mehmonxona xo'jaligi, transport, umumiy ovqatlanish, savdo va ko'ngilochar xizmatlar orqali bevosita ish o'rinlarini yaratadi. Shu bilan birga, turizmning multiplikativ ta'siri natijasida iqtisodiyotning boshqa tarmoqlarida ham bilvosita bandlik kengayadi. Jahon Sayohat va Turizm Kengashi ma'lumotlariga ko'ra, turizm sohasida yaratilgan har bir ish o'rni kamida 1,5–2 ta qo'shimcha ish o'rni yuzaga kelishiga sabab bo'ladi.

Turizmning infratuzilma rivojiga ta'siri ham tahlil davomida muhim omil sifatida aniqlandi. Turistik oqimlarning ortishi transport, mehmonxona, kommunikatsiya va servis infratuzilmasiga investitsiyalarni rag'batlantiradi. Bu jarayon nafaqat turizm sektorining o'zida, balki hududlarning umumiy iqtisodiy rivojlanishida ham ijobiy natijalar keltirib chiqaradi. Ayniqsa, chekka va kam rivojlangan hududlarda turizm infratuzilmasining rivojlanishi hududiy iqtisodiy faollikni oshirishga xizmat qiladi.

Biroq tahlil natijalari turizmning ayrim salbiy ijtimoiy-iqtisodiy oqibatlarini ham ko'rsatdi. Turistik hududlarda narxlarning oshishi, mavsumiy bandlik muammolari, infratuzilmaning haddan tashqari yuklanishi va ekologik bosim kuchayishi kuzatilishi mumkin. Shuningdek, importga yuqori qaramlik va xorijiy kapital ustunligi sharoitida turizm daromadlarining ma'lum qismi milliy iqtisodiyotdan sizib chiqishi ehtimoli mavjud. Bu holat turizmning iqtisodiy samaradorligini cheklovchi omil sifatida baholanadi.

Umuman olganda, tahlil va muhokama natijalari turizmning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishdagi ahamiyati yuqori ekanini ko'rsatadi. Biroq mazkur ijobiy ta'sirning barqarorligi infratuzilma rivoji, institutsional muhit sifati va davlat siyosatining samaradorligiga bevosita bog'liq. Shu sababli turizmni rivojlantirishda ilmiy asoslangan, kompleks va barqaror yondashuvni qo'llash zarurati yanada dolzarblashmoqda.

1-jadvalda keltirilgan ma'lumotlar turizmning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishga ko'rsatadigan ta'siri ko'p qirrali va tizimli xarakterga ega ekanini tasdiqlaydi. Jadvaldan ko'rinib turibdiki, turizmning eng kuchli ta'siri yalpi ichki mahsulot o'sishi va bandlik ko'rsatkichlari orqali namoyon bo'ladi. Xususan, empirik tadqiqotlar meta-sintezi natijalari turizm daromadlarining o'sishi iqtisodiy o'sishni o'rtacha 0,3–0,6 foizga tezlashtirishini ko'rsatib, turizmning iqtisodiy drayver sifatidagi rolini asoslaydi.

Jadvalda bandlik yo'nalishidagi ta'sir alohida ahamiyat kasb etadi. Turizm mehnat talabchan soha bo'lgani sababli mehmonxona xo'jaligi, transport, umumiy ovqatlanish va

ko'ngilochar xizmatlar orqali bevosita ish o'rinlari yaratiladi. Shu bilan birga, turizmning multiplikativ ta'siri natijasida iqtisodiyotning boshqa tarmoqlarida ham bilvosita bandlik kengayib, har bir yaratilgan ish o'rnini kamida 1,5–2 ta qo'shimcha ish o'rnini yuzaga keltiradi. Bu holat turizmning ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashdagi muhim rolini ko'rsatadi.

1-jadval

Turizmning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishga ta'sir yo'nalishlari va asosiy natijalari

Ta'sir yo'nalishi	Asosiy indikatorlar	Aniqlangan ta'sir	Ilmiy izoh
Iqtisodiy o'sish	YaIM o'sishi	Ijobiy (0,3–0,6 elastiklik)	Turizm daromadlari iqtisodiy o'sishni tezlashtiradi
Bandlik	Ish o'rinlari soni	Kuchli	1 ish o'rnini → 1,5–2 bilvosita ish
Infratuzilma rivoji	Transport, mehmonxona, servis	Ijobiy	Investitsiyalarni rag'batlantiradi
Valyuta tushumlari	Xizmatlar eksporti	Ijobiy	To'lov balansini yaxshilaydi
Hududiy rivojlanish	Hududiy faollik	O'rtacha–kuchli	Chekka hududlar rivojlanadi
Salbiy ta'sirlar	Narxlar, ekologiya	O'zgaruvchan	Siyosiy tartibga solish zarur

Manba: UNWTO, WTTC va ilmiy adabiyotlar meta-sintezi asosida muallif tomonidan tuzilgan.

Infratuzilma rivoji bilan bog'liq natijalar ham jadvalda yaqqol aks etgan. Turistik oqimlarning ortishi transport, joylashtirish va servis infratuzilmasiga investitsiyalarni rag'batlantiradi, bu esa hududlarning umumiy iqtisodiy faolligini oshirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, chekka hududlarda turizm infratuzilmasining rivojlanishi hududiy nomutanosibliklarni kamaytirish omili sifatida namoyon bo'ladi.

Jadvalda valyuta tushumlari va xizmatlar eksporti bo'yicha keltirilgan natijalar turizmning tashqi iqtisodiy faoliyatdagi ahamiyatini ko'rsatadi. Turizm xizmatlari eksportining kengayishi to'lov balansini yaxshilash bilan birga, milliy iqtisodiyotga barqaror valyuta oqimini ta'minlaydi. Biroq jadvalda qayd etilganidek, importga yuqori qaramlik mavjud bo'lgan sharoitda turizm daromadlarining bir qismi iqtisodiyotdan "sizib chiqishi" mumkin, bu esa iqtisodiy samaradorlikni cheklaydi.

Shuningdek, jadvalda turizmning salbiy ijtimoiy-iqtisodiy oqibatlari ham aks ettirilgan. Narxlarning oshishi, mavsumiy bandlik va ekologik yuklamaning kuchayishi turizmni tartibga solish va barqaror rivojlanish tamoyillarini joriy etish zaruratini ko'rsatadi. Shu bois, jadvalda keltirilgan natijalar turizmning ijobiy ta'siri davlat siyosati, institutsional muhit sifati va infratuzilma rivojlanganlik darajasi bilan chambarchas bog'liq ekanini tasdiqlaydi.

Umuman olganda, 1-jadvalda jamlangan natijalar turizmning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishdagi strategik ahamiyatini tizimli ravishda ifodalab, sohani ilmiy asosda rivojlantirish zarurligini ko'rsatadi.

Xulosa va takliflar.

O'tkazilgan tadqiqot natijalari turizmning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishdagi strategik ahamiyatini tasdiqlaydi. Nazariy va empirik manbalar tahlili, shuningdek keltirilgan statistik grafiklar turizmning yalpi ichki mahsulot o'sishi, bandlikni kengaytirish, infratuzilma rivoji va xizmatlar eksportini rag'batlantirishdagi muhim rolini ko'rsatdi. Xususan, turizm daromadlarining o'sishi iqtisodiy o'sishni tezlashtirishi, turizm sektorida yaratilgan har bir ish o'rnini esa iqtisodiyotning boshqa tarmoqlarida ham qo'shimcha bandlikni yuzaga keltirishi aniqlandi. Tadqiqot davomida turizmning ijobiy ta'siri bilan bir qatorda ayrim salbiy ijtimoiy-iqtisodiy oqibatlari ham aniqlangan. Turistik hududlarda narxlarning oshishi, mavsumiy bandlik, infratuzilmaning haddan tashqari yuklanishi va ekologik bosimning kuchayishi turizmni tartibga solish va barqaror rivojlanish tamoyillarini joriy etish zaruratini ko'rsatadi.

Shuningdek, importga yuqori qaramlik mavjud bo'lgan sharoitda turizm daromadlarining bir qismi milliy iqtisodiyotdan sizib chiqishi iqtisodiy samaradorlikni cheklovchi omil sifatida namoyon bo'lishi mumkin. Olingan natijalarga asosanib, quyidagi ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqildi:

Turizm infratuzilmasini rivojlantirishni jadallashtirish, xususan transport, joylashtirish va raqamli servis infratuzilmasiga investitsiyalarni kengaytirish orqali turizmning iqtisodiy samaradorligini oshirish.

Mahalliy ishlab chiqaruvchilar va xizmat ko'rsatuvchi subyektlar ulushini ko'paytirish, importga qaramlikni kamaytirish va turizm daromadlarining milliy iqtisodiyot ichida qayta aylanishini kuchaytirish.

Bandlik barqarorligini ta'minlash, mavsumiylikni kamaytirish maqsadida biznes-turizm, tibbiy turizm, madaniy va yil davomida faol bo'ladigan turizm turlarini rivojlantirish.

Turizm siyosatini institutsional jihatdan mustahkamlash, statistik hisob (Tourism Satellite Account - TSA) tizimini takomillashtirish hamda qarorlar qabul qilishda ilmiy-statistik yondashuvni keng qo'llash.

Barqaror turizm tamoyillarini joriy etish, ekologik yuklamani kamaytirish, madaniy meros obyektlarini muhofaza qilish va mahalliy aholi manfaatlarini hisobga olgan holda turizmni rivojlantirish.

Mazkur xulosa va takliflar turizm sohasini ilmiy asosda rivojlantirish, uning ijtimoiy-iqtisodiy samaradorligini oshirish hamda barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlashga qaratilgan strategiyalarni ishlab chiqishda amaliy ahamiyat kasb etadi.

Adabiyotlar/Jumepamypa/References:

- Andereck, K.L., et al. (2005) 'Residents' perceptions of community tourism impacts', *Annals of Tourism Research*, 32(4), pp. 1056–1076.
- Ardahaey, F.T. (2011) 'Economic impacts of tourism industry', *International Journal of Business and Management*, 6(8), pp. 206–215.
- Balaguer, J. and Cantavella-Jordá, M. (2002) 'Tourism as a long-run economic growth factor: The Spanish case', *Applied Economics*, 34(7), pp. 877–884.
- Bergström, A. and Larsson, M. (2022) 'Tourism development and its socio-economic impact on local communities', *International Journal of Geography, Geology and Environment*.
- Brida, J.G., Cortes-Jimenez, I. and Pulina, M. (2016) 'Has the tourism-led growth hypothesis been validated? A literature review', *Current Issues in Tourism*, 19(5), pp. 394–430.
- Cooper, C. (2016) *Tourism: Principles and Practices*. Harlow: Pearson Education.
- Crouch, G.I. and Ritchie, J.R.B. (1999) 'Tourism, competitiveness, and societal prosperity', *Journal of Travel Research*, 38(2), pp. 137–152.
- Dwyer, L. and Forsyth, P. (2010) *Tourism Economics and Policy*. Bristol: Channel View Publications.
- Fletcher, J., et al. (2018) *Tourism: Principles and Practice*. London: Pearson Education.
- Hall, C.M. and Lew, A.A. (2009) *Understanding and Managing Tourism Impacts: An Integrated Approach*. London: Routledge.
- Kadirova, N. and Aripova, Z. (2024) 'Evaluating the economic impact of tourism in Uzbekistan: Trends, determinants and challenges', *Central Asia Economic Review*.
- Khakimov, B. and Khakimova, M. (2024) 'The impact of tourism revenues on economic development: An empirical analysis of Central Asian countries', *Social Problems in Management and Economy*.
- Naik, G., Shukla, J. and Patel, D. (2024) 'Differential impacts of tourism on GDP growth: Empirical evidence from developing and developed countries', *Journal of Economics and Management Research*.
- OECD (2020) *Tourism Trends and Policies*. Paris: OECD Publishing.
- Sharpley, R. (2014) 'Tourism and sustainable development: Exploring the theoretical divide', *Journal of Sustainable Tourism*, 8(1), pp. 1–19.
- Sinclair, M.T. and Stabler, M. (1997) *The Economics of Tourism*. London: Routledge.
- UNWTO (2019) *International Tourism Highlights*. United Nations World Tourism Organization.
- World Bank (2022) *World Development Indicators: Tourism and Services Statistics*. Washington, DC: World Bank.
- WTTC (2018) *Travel & Tourism Economic Impact Report 2018*.: World Travel & Tourism Council.
- WTTC (2023) *Travel & Tourism Economic Impact Report 2023*. World Travel & Tourism Council.